

Herätys Oravisalossa

Anuleena Kimanen: Herätys kylässä ja tuvissa, Rääkkylän Oravisaloon kylä ja renqvistiläinen herätys 1820-luvulla. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 204, Helsinki 2008, 287 s.

■ Anuleena Kimasen väitöskirjassa on kiinnostava lisä Henrik Renqvistin ympärillä 1800-luvun alkupuolella kuohuneen herätysliikkeen historian uudelleenarvioinnissa. Tutkimuksen pääkysymys on ollut selvittää, ”millaisessa yhteisössä herätys syntyi ja mitä yhteisölle tapahtui, kun osa sen jäsenistä omaksui uuden ajattelutavan ja muodosti oman ryhmänsä kylän sisälle”. Näin aseteltuna tutkimuksen tavoite on siis käsitellä ja arvioida kyläyhteisöä, Oravisaloo, joka toimi 1820-luvulla yhtenä renqvistiläisen herätyksen miljöönä. Kimanen ei näin ollen keskity vain herätyksen aiheuttaman hämmingin tutkimiseen sinänsä, vaan arvioi tätä laajemmin elämisen ehtoja kylässä. Soveltamansa mikrohistoriallisen näkökulman avulla tekijä osallistuu ensisijassa kahteen tutkimuskeskusteluun. Yhtäältä hän arvioi kysymyksiä esiteollisen paikallisyhteisön luonteesta ja toisaalta pohtii herätysliikkeiden tulkitsemisen mahdollisuuksia.

Suomalaisen herätysliikehistoriankirjoituksen traditiosta on ollut harvinaista keskittyä johonkin sittemmin laantu-

neeseen herätyksen paikalliseen ilmenemismuotoon. Varmemman herätysliiketutkimuksen muodostama varsin jähmeä historiakuva neljästä perinteisestä kirkollisesta herätysliikkeestä on jollakin tavalla lukinnut myös uusia yrittäjiä pysymään vanhoissa tutkimusasetelmissä. Tässä tutkimustilanteessa Kimasen tutkimus on ilahduttava poikkeus.

Kimasan tutkimuksen tärkeimmät lähteet ovat rippikirjat, joiden perusteella tekijä on tunnistanut Oravisaloon heränneet. Heränneitä olivat Kimanen mukaan ne, jotka kävivät 1820-luvulla ehtoollisella (tarkemmin vuodesta 1823 lähtien) vähintään neljä kertaa, vähintään kahtena vuonna. Herätyksen kokeneet seurakuntalaiset ryhtyivät käymään lopulta sopimattoman monta kertaa vuodessa ehtoollisella, heistä innokkaimmat enimmillään yli 15 kertaa. Kylän keskiarvo jäi alle kahteen kertaan vuodessa, mikä osoittaa ehtoolliskäyttäytymisen poikkeuksellisuutta. Identifioitujen heränneiden osalta näyttää selvältä, että juuri ehtoollisliikkeeseen osallistuneet olivat varmasti heränneitä. Sen sijaan jää arvoitukseksi, kuinka paljon muita heränneitä Oravisalossa ja sen lähikylissä oli. Kimanen on varovainen arvioidessaan heränneiden ja heidän tukijoidensa joukon noin 30 henkilöksi. On toki hankalaa arviolaa – ilman lähteitä – mitä ihmisten mielissä tapahtui. Silti on todennäköistä, ettei kaikkien heränneiden toiminta välttämättä kanavoitunut ns. ehtoollisliikkeeseen. Yhtä kaikki, Kimanen perustaa tutkimuksensa rippikirjoista ehtoollis-

käyttäytymisen perusteella identifioitujen 28 heränneen ryhmään. Tekijä on selvittänyt yksilöidysti näiden sosiaalitaloudellisen profiilin, ja tehnyt siitä kiinnostavia havain- toja.

Aiemmin kirkkohistorian- tutkijoista esimerkiksi Pentti Laasonen (Pohjois-Karjala) ja Juha Seppo (Etelä-Pohjanmaa) ovat osoittaneet herätysliikeh- dinnän vaikuttaneen ehtoollis- käyttöytymiseen. Sen sijaan yksittäisten heränneiden iden- tifiointi tässä tarkkuudessa ja ehtoollisella käynnin asettami- nen herätyksen osoittajaksi on uusi metodi kartoittaa herätys- tä. Lähdeaineiston näkökul- masta, juuri Oravisalo on osoittautunut ainakin tähänas- tisen tutkimuksen perusteella varsin poikkeukselliseksi kyl- läksi. Oravisalolaisten erityis- piirre lähinaapuriin Liperiin verrattuna näyttää olevan, että he olivat sosiaalisesti alempaa ja naisenemmistöistä joukkoa. Lisäksi liikehdintä oli hurmok- sellisuuteen taipuvaista lajia.

Herätysten poikkeaminen toisistaan kulttuurisesti – jopa niinkin läheisten herätysten kuin Oravisalon ja Liperin he- rätysten – on tärkeä tutkimuk- sellinen havainto. Toisaalta Kimanen olisi voinut Oravisa- loa koskevan erityislaatuisen lähdeaineiston perusteella hie- man rohkeammin epäillä, jopa kritisoidakin, aiempia tutkimus- tuloksia. Nyt hän tyytyy varo- vaisesti toteamaan vain sen, että aiemman tutkimuksen eri- lainen lähdepohja on ainakin osasyynä aiempiin herännei- den sosiaalista taustaa koske- viin päätelmiin. Tekijä olisi voinut tehdä enemmän oikeut- ta omalle tutkimukselleen ko-

rostaamalla voimakkaammin niitä haasteita, joita hänen nä- kökulmansa ja lähdeaineiston- sa aiheuttavat muutamille aiem- mille herätysliikehistorian tul- kinnoille. Tekijän maltillinen, aiempaa tutkimusta kunnioit- tava ja keskusteleva kirjoitus- ote ansaitsee kyllä sinänsä ki- toksen.

Tutkimuksen kiistattomiin ansioihin kuuluu Oravisalon kylää koskevien lähteiden huo- lellinen käyttö. Kirjoittaja on tutkinut kylän dynamiikkaa varsin monipuolisesti. Esimer- kiksi sekä maanhallinta- ja vil- jelysalojen että asumis- ja per- hemuotojen analyysit ovat ansiokkaita. Kiitosta ansaitsevat myös oravisalolaisten sosiaali- sia suhteita kummiuden perus- teella arvioivat osuudet. Niissä tekijä arvioi kriittisesti, mutta maltillisesti sitä, mitä kummiu- den perusteella voidaan sanoa kylän sosiaalisista suhteista.

Vuosikymmeniä suomalai- nen Renqvist-tutkimus oli lähin-nä Ilmari Salosen (Salomies) kaksiosaisen elämäkerran va- rassa, ja vasta 2000-luvulla on ilmestynyt uutta tutkimusta (K. Pirinen 2003, M. Tervonen, 2004, T. Laine & A. Perälä 2005, E. Hartikainen 2005). Pelkästään Henrik Renqvistin ympärillä lainehtinutta herä- tystä koskevat tuoreet tutki- mukset haastavat myös laajem- min suomalaisen herätysliike- tutkimuksen uudelleenarvioin- tiin. Anuleena Kimasen kylä- yhteisötutkimus rohkaisee jat- kotutkimusta kohdistamaan katseensa erityisesti herätysten paikallisiin ilmenemismuotoi- hin.

Ilkka Huhta